

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-136>

УДК 377:338.46

Наукові підходи щодо розроблення стандартів професійної компетентності сучасних робітників

Полусмяк Ю.І.

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери
Донецького державного університету управління (м. Маріуполь)

У статті розглянуто поняття компетентності, визначено підходи щодо розроблення стандартів професійної компетентності сучасних робітників. Досліджено рівні компетентності, визначено складники кожного рівня. Розглянуто досвід європейських країн щодо формування стандартів професійної освіти і навчання. Визначено поняття конкурентоспроможності сучасного випускника та працівника, проаналізовано необхідні компетенції конкурентоспроможного випускника.

Ключові слова: професійна освіта, модернізація, ринок праці, працівник, професійна компетентність, якість освіти.

Полусмяк Ю.И. НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗРАБОТКЕ СТАНДАРТОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ РАБОЧИХ

В статье рассмотрено понятие компетентности, определены подходы к разработке стандартов профессиональной компетентности современных рабочих. Исследованы уровни компетентности, определены составляющие каждого уровня. Рассмотрен опыт европейских стран в формировании стандартов профессионального образования и обучения. Исследовано понятие конкурентоспособности современного выпускника и работника, проанализированы необходимые компетенции конкурентоспособного выпускника.

Ключевые слова: профессиональное образование, модернизация, рынок труда, работник, профессиональная компетентность, качество образования.

Polusmiak Y.I. SCIENTIFIC APPROACHES FOR THE DEVELOPMENT OF STANDARDS OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF MODERN EMPLOYEES

The article deals with the concept of competence, defined approaches to the development of standards of professional competence of modern workers. Competency levels are investigated, components of each level are determined. The experience of European countries regarding the formation of standards for vocational education and training is considered. The concept of competitiveness of a modern graduate and employee is defined, the necessary competences of a competitive graduate are analyzed.

Keywords: vocational education, modernization, labor market, employee, professional competence, quality of education.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що основною метою професійної освіти є підготовка компетентного і кваліфікованого працівника, здатного на ефективну виконавську діяльність за фахом на конкурентному ринку праці.

Якість підготовки випускника вимагає уваги на трьох стадіях організації і реалізації навчального процесу: під час постановки цілей, у процесі навчання і під час підсумкової оцінки якості знань і умінь, при цьому визначальною ланкою в цьому ряду є цільова стадія, коли задається сукупність вимог до підготовки працівника. В Україні, Росії, Білорусі ці вимоги у вигляді норм закладені в зміст державних освітніх стандартів вищої професійної освіти (ДОС ВПО).

Сучасному працівнику будь-якого рівня для того, щоб бути конкурентоздатним на ринку праці, вже не досить володіти тільки вузькопрофесійними знаннями. У зв'язку з цим доцільно уточнити прогностичну модель освітньої установи випускника, визначивши професійно значущі параметри й аспекти необхідних знань, умінь і вимог до професійної компетентності в різних сферах діяльності.

Названа доцільність зумовлена тим, що на практиці часто спостерігається суперечність між записами в дипломі і фактичними компетенціями випускника: за інших рівних умов (вік, освіта, середній бал диплома, посади) одні працівники досягають значних успіхів, а інші, навпаки, показують явну невідповід-

ність посаді. Адже, крім посадових обов'язків, потрібен ще специфічний набір професійних компетенцій.

Аналіз останніх досліджень. Умови, що сприяють розвитку професійної компетентності, досліджували Є. Андрієнко, О. Асмолов, О. Коваленко, І. Назарова, В. Петрук, В. Слатьонін, А. Хуторський та ін. Проблеми фахової підготовки учнів ПТНЗ аналізують у своїх працях В. Адольф, М. Кадемія, Л. Коваль, Г. Кедровіч, Н. Ничкало та інші. Проблеми розвитку професійних компетенцій кваліфікованих робітників досліджували у своїх працях М. Дьяченко, Г. Назаренкова, Л. Сергєєва та ін.

Метою статті є визначення різних підходів щодо розроблення стандартів професійної компетентності сучасних робітників. У межах зазначеної цілі необхідним є визначення рівней компетентності, дослідження досвіду європейських країн щодо формування стандартів професійної освіти і навчання.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність сучасного кваліфікованого робітника є складним багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується з погляду кількох наукових підходів: соціокультурного, діяльнісного, комунікативного, професійного, контекстно-інформаційного та психологічного.

Кожний із названих підходів не вичерпує наукового аналізу проблеми професійної компетентності повністю; всі ці підходи перебувають у взаємозв'язку один з одним і взаємодоповнюють один одного. Увага вчених до проблем компетентності кваліфікованих робітників пов'язана насамперед з якісними змінами, широкомасштабними технологічними інноваціями, що відбуваються в суспільстві, економіці, промисловості, міжнародних відносинах. Скажімо, кілька десятиліть тому людина мала можливість використовувати певний набір знань, умінь і навичок протягом тривалого часу майже без змін, нині бурхливий розвиток науки і техніки, використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах людської діяльності, міграційні процеси вимагають формування у випускника не тільки набору певних компетенцій, що становлять фахову основу професії, а й формування професійно вагомих якостей і здібностей особистості.

У цілісній системі суспільних відносин освіта тісно взаємопов'язана з економічним життям суспільства, яке змінюється у конкретно-історичних умовах. Академік Н. Ничкало зазначає: «Кожному етапу роз-

витку суспільства притаманні свої соціально-економічні та науково-технічні проблеми. Їх розв'язання потребує нових підходів, що враховують динаміку змін у життєдіяльності різних соціальних систем».

У робітників, і насамперед у молоді, що буде вступати до трудової діяльності, повинна бути сформована компетентність, яка задовольняє сучасні вимоги роботодавців.

Компетентність – це якість людини, яка володіє всебічними знаннями в будь-якій галузі і думка якої тому є вагомою, авторитетною. Компетенція – галузь знань або практики, в якій ця (компетентна) особа володіє великими, докладними (точними) знаннями і досвідом практичної діяльності [1, с. 254].

Професійна компетентність у сучасній інтерпретації визначається як ступінь здатності підготовленого робітника ефективно виконувати виробничі завдання та досягати потрібного результату праці в межах відповідної професії або виду діяльності, в певному економічному та соціальному контексті і ситуації зайнятості [2, с. 11], [3, с. 3]. У широкому розумінні професійна компетентність являє собою сукупність таких складників, як: відповідні технічні знання; відповідні практичні навички; базові знання, уміння та здібності; універсальні (мобільні) уміння та навички (які нерідко іменуються компетентностями, наприклад, усне і письмове спілкування); робочий і життєвий досвід; особисті якості (загальнолюдські цінності) [3].

Ми вважаємо, що формування професійної компетентності починається з першого року навчання (школи, ПТНЗ), потім воно виявляється в період виробничої практики. У процесі професійної діяльності удосконалюються всі отримані знання, формуються професійні уміння і навички, розвиваються особисті якості і професійні здібності. Після закінчення навчального закладу ми не можемо з повною гарантією сказати, що випускник, який навчався в цьому закладі, вже є компетентним працівником. Проходить ще не один рік, перш ніж він за своєю кваліфікацією підніметься на необхідний рівень компетентності. На жаль, цього рівня досягають далеко не всі робітники.

Тому треба говорити не про компетентність взагалі, а про рівень компетентності, який випускник (молодий робітник) здобуває поетапно.

З огляду на сказане, ми пропонуємо таке поняття рівня компетентності. Рівень компетентності (К) – це комплекс знань, умінь і

навичок, які набуті цією (компетентною) особою (учнем, студентом, працівником) під час навчання в будь-якій галузі знань і які закріплені продуктивною діяльністю (або практичним досвідом) на виробництві з реальним рівнем складності завдань.

Ми вважаємо, що рівнів компетентності повинно бути три: підготовчий, адаптивний, професійний (рис. 1).

Погіршення якості освіти та підготовки робітничих кадрів зумовлене відсутністю законодавчо врегульованого, зрозумілого і прозорого механізму участі роботодавців у підготовці кваліфікованої робочої сили. Крім того, гострою проблемою залишається ресурсне і матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів.

Важливою особливістю сучасного стану розроблення професійних і освітніх стандартів професійної освіти і навчання є значне розширення взаємодії з роботодавцями в процесі розроблення і реалізації державної політики у професійній освіті. Участь соціальних партнерів у прийнятті освітніх і професійних стандартів забезпечить захист і гарантії трудових прав працівників та інтересів роботодавців. У цій частині особливий інтерес становить закордонний досвід. Тут варто зазначити, що участь соціальних партнерів у розробленні й прийнятті освітніх і професійних стандартів є досить розповсюдженою практикою в багатьох країнах ЄС. У цих країнах реалізуються власні моделі соціального партнерства у сфері професійної освіти і навчання, але всі вони орієнтовані на співробітництво соціальних партнерів і держави у розв'язанні завдань забезпечення ринку праці кваліфікованими фахівцями. Як відзначається в спеціальній

літературі, до початку 90-х років минулого століття в країнах Західної Європи сформувалися три основні моделі, які відрізняються одна від одної ступенем державної участі в системі професійної освіти і навчання, а також потребами соціальних партнерів в об'єднанні зусиль [5].

Для першої групи країн характерна незначна роль держави у сфері професійного навчання. Яскравий тому приклад – ліберальна модель професійного навчання у Великобританії. Держава сприяє, координує діяльність соціальних партнерів на місцевому й галузевому рівнях у сфері розвитку галузевих і міжгалузевих умінь, у розробленні стандартів професій і вдосконалюванні системи кваліфікацій. Друга модель, навпаки, припускає провідну роль держави в механізмі соціального партнерства у сфері професійної освіти і навчання. Так, у Франції держава, по суті, регулює систему професійної освіти у співробітництві із соціальними партнерами.

Питаннями професійної освіти і навчання на національному рівні займаються Міністерство освіти та науки й Міністерство соціальної політики. Всі нормативно-правові акти в цій сфері приймаються тільки після консультацій із соціальними партнерами в межах колективних договорів (національні міжгалузеві договори й галузеві договори), узгоджених між соціальними партнерами й урядом відповідно до вимог законів та інших нормативно-правових актів. Більше того, участь роботодавців у розвитку професійної освіти і навчання забезпечується системою обов'язкових податків і зборів. Так, наприклад, за рахунок податку на потреби програми «Учнівство» здійснюється фінансування всієї початкової професійної

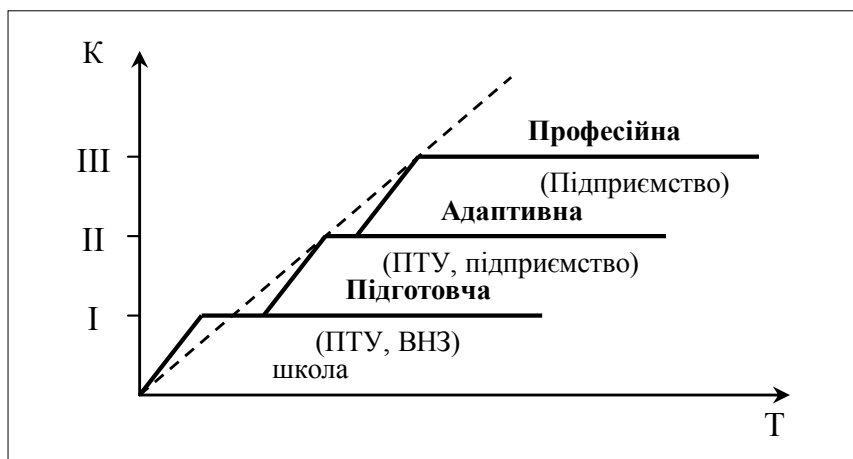

Рис. 1. Графік поетапного оволодіння компетентністю

Джерело: розроблено автором

освіти. При цьому соціальні партнери мають право брати участь у розпорядженні засобами цієї програми. Третю модель соціального партнерства у сфері професійної освіти і навчання називають некооперативною. Тут головну роль відіграють соціальні партнери, а держава визначає лише загальні межі цієї роботи. Так, у Нідерландах діють національні організації професійної освіти і навчання, які формуються представниками промисловості й бізнесу, конфедерації профспілок Нідерландів і державної системи освіти. У компетенцію цих організацій входить формування змісту професійної освіти і навчання, розроблення професійних кваліфікацій, програми курсів для підвищення кваліфікації тощо [5].

Але йдеться не про «сліпе копіювання» тих або інших моделей правового регулювання професійної освіти й навчання, а про можливу рецепцію низки апробованих шляхів розв'язання проблеми з урахуванням уже сформованої в Україні національної системи професійної освіти.

Якість підготовки фахівців забезпечується насамперед чітким уявленням про цілі навчання (відображення професійних компетенцій у вимогах освітніх програм і стандартів), про показники і критерії якості підготовки фахівця, достатніми умовами і змістом навчання, а також організацією на цій основі регулярного моніторингу навчального процесу.

У зв'язку з цим до числа першочергових завдань під час розроблення освітніх стандартів слід віднести уточнення способів уніфікованого опису цілей навчання. Одним із перспективних способів виконання цього завдання є реалізація компетентного підходу до опису моделі фахівця.

Під час влаштування фахівця на роботу важливо не лише те, що людина буде робити, але і як вона буде це робити, які якості (крім професійних знань) їй будуть потрібні для виконання тієї чи іншої роботи. На аналогічних позиціях у різних організаціях це можуть бути різні якості: наприклад, для керівника підприємства, яке формується, тільки починає випускати свою продукцію, важливі лідерство в прогнозуванні, стратегічний підхід, підприємницька ініціатива, мотивація, досягнення і мотивування співробітників, упевненість у прийнятті рішень; а керівнику, підприємство якого міцно стоїть на ногах, крім організаторського таланту, необхідне насамперед уміння працювати в команді, делегувати повноваження, розвивати підлеглих та ін.

Світова економічна спільнота у всі часи, особливо на стадії активного розвитку, дотримувалася принципу «попит – пропозиція». Саме попит ринку на фахівців із чітким переліком компетенцій повинен формувати вимоги освітніх стандартів. Зіставляючи перелік компетенцій, необхідних працівнику в конкретній предметній галузі (модель фахівця), з переліком запланованих компетенцій випускника ВНЗ за фахом у тій самій предметній галузі (модель випускника), система освіти зможе цілеспрямовано готувати працівників, що відповідають вимогам ринку праці.

Міжнародна організація зі стандартизації систем навчання D3STPI випустила офіційний документ з вказівкою сфер компетентності викладачів, менеджерів із навчання і проєктувальників навчальних курсів. У ньому виділяється 14 основних компетенцій, і в кожній з них перераховується 4–9 функцій. Вони визначають роль викладача незалежно від конкретних умов і типу організації. Результатом діяльності міжнародної організації зі стандартизації IBS є специфікація Learner Information Package (LIP), в якій однією з категорій даних, що описують профіль студента, є компетенції. Причому інформація про одержані компетенції може бути пов'язана з офіційною (формальною) і неофіційною (неформальною) підготовкою і досвідом роботи, описаної в категорії специфікації «Діяльність», а також із формальними підтвердженнями кваліфікації, описаними в категорії специфікації «Кваліфікації, сертифікати, ліцензії». Основна мета специфікації MS LIM – забезпечення інтеграції інформації під час переходу студентів з одного навчального закладу в інший як у межах однієї країни, так і під час навчання за кордоном. Також компетентнісний профіль студента може бути використаний в традиційних системах обліку кадрів і пошуку вакансій.

Нині у Великобританії, Франції, Німеччині розробляються національні прикладні профайли студентів на основі специфікації IMS. Реалізація і впровадження специфікації IMS LIP в цих країнах є умовою формування єдиної системи обліку студентів у межах європейського співтовариства. Сумісність моделі студентів зі специфікацією IMS LIM створює умову для інтеграції в єдиний міжнародний освітній простір. Слід очікувати того, що і нова освітня політика України буде забезпечувати участь Міністерства освіти і науки у використанні вище описаного досвіду в справі підготовки професійних кадрів різного рівня кваліфікації.

І далі слід зазначити, що компетентнісні освітні стандарти полегшують розроблення адаптивних (індивідуальних) навчальних програм, що забезпечують, як результат, формування компетенцій випускників ВНЗ з кожного напряму підготовки. В цьому разі контроль якості освіти можна проводити за допомогою формалізованих процедур, зіставляючи перелік підсумкових компетенцій індивідуальної навчальної програми і перелік компетенцій, декларованих в освітньому стандарті відповідної спеціальності.

Наявність формалізованих моделей випускника полегшує формування і реалізацію нелінійної схеми організації навчального процесу. Слід зазначити, що використання технологій і технологічних стандартів не є самоціллю – кожен елемент спрямований на підвищення якості і вдосконалення змісту освітнього процесу. Сполучення освітніх стандартів – це шлях до інтеграції освітніх систем різних країн, формування єдиного ринку освітніх програм в світовому освітньому просторі.

Глобалізація, розвиток промисловості, розширення сфери послуг, модернізація соціально-економічного облаштування вирішальним чином впливають на формування соціального замовлення на підготовку фахівців відповідних напрямів, професій і рівня кваліфікації. Освітні установи, в яких належним чином поставлений маркетинг з урахуванням прогностичної політики, стали замислюватись над питаннями: кого, яких саме фахівців необхідно готувати? Чого і як їх треба навчати? Відповідь на ці питання на основі прогностичного підходу – забезпечити випускнику професійного навчального закладу конкурентоспроможність на ринку праці.

Конкурентоспроможність – узагальнений показник, що характеризує рівень професійної, соціальної і особистісної компетенцій випускника, забезпечує йому упевненість в своїх силах і здатність витримувати конкуренцію на ринку праці порівняно з випускниками аналогічних навчальних закладів. Кожна конкретна галузь, виробництво дають свою відповідь на питання, яким повинен бути конкурентоздатний фахівець, необхідний їм сьогодні і завтра. Правильно чинять ті керівники навчальних закладів, які мають угоди з підприємствами на підготовку фахівців, залучають до її здійснення на всіх етапах, включаючи керівництво практикою, дипломними роботами, самих виробничників, використовуючи для навчання виробничу базу підприємств.

Знання вимог ринку праці до випускників навчального закладу дає змогу розробити й обґрунтувати, а головне компетентнісний реалізувати на практиці конкретні моделі конкурентоздатного фахівця з різних професій і спеціальностей. Ми вважаємо, що конкурентоздатний випускник повинен володіти такими інваріативними характеристиками, як:

- високий рівень загальної освіти, загальної культури;

- широка інформаційна загальноосвітня, загальнотехнічна, комп'ютерна, економічна, правова, психологічна, педагогічна підготовка в поєднанні з глибокими вузькопрофесійними, вузькопрофільними знаннями.

Для конкурентоздатного фахівця повинні бути характерні:

- професійна компетентність, висока професійна майстерність і якість праці;

- здатність самостійно планувати, здійснювати і контролювати свою трудову діяльність, особливо з використанням сучасної обчислювальної та інформаційної техніки;

- уміння самостійно приймати рішення, передбачати їх можливий економічний і соціальний результат і нести відповідальність за прийняті рішення, результати своєї діяльності.

Конкурентоздатному фахівцю потрібне уміння працювати як одному, так і в групі, в умовах колективних форм організації праці, а значить компетентнісний бути комунікабельним і професійно мобільним. І, звичайно, все актуальнішою сьогодні стає вимога до уміння вести здоровий спосіб життя, включаючи культуру поведінки, харчування, особистої гігієни. Модель конкурентоздатного фахівця визначає зміст і процес його підготовки, критерії якості підготовки і розвитку його особистості як суб'єкта соціально-професійної діяльності. Вона повинна діагностуватися на всіх рівнях професіоналізації.

Про кожну з її складових частин можна говорити детально. Зупинимося на деяких. Сьогодні все очевиднішим є той факт, що реальна ситуація вимагає від фахівця психологічної пристосованості до змін і сприйняття нового, умінь увійти в колектив, управляти ним, орієнтуватися в нових проблемах, постійно оновлювати і поповнювати свої знання і навички, самостійно й оперативно знаходити і використовувати нові наукові дані, користуючись сучасними джерелами інформації. Сьогодні очевидно: той, хто володіє інформацією, володіє всім. Тому правильно чинять там, де навчають студентів працювати в бібліотеці, використовувати сучасні

інформаційні системи пошуку необхідних даних, виконувати завдання на швидке отримання загальнонаукової і професійної інформації.

Кажучи про те, кого готувати і чого навчати, відзначимо таке. Перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, вимагають змін, насамперед в організації системи підготовки кадрів різного рівня. У професійній освіті чітко визначилася тенденція різних інтеграційних процесів:

- інтеграція освітніх структур;
- інтеграція освітніх і виробничих структур, створення навчально-виробничих комплексів;
- інтеграція освітніх, наукових і виробничих структур, створення навчально-науково-виробничих комплексів, які досить добре зарекомендували себе.

У межах подібних комплексів здійснюється багаторівнева підготовка працівників і фахівців з використанням освітніх програм початкового, середнього і першого рівня вищої освіти за інтегрованими навчальними планами. Така інтеграція дає дуже багато – зокрема, можливість більш раціонально використовувати матеріально-технічну і навчальні бази, більш якісно реалізувати наступність ДОС, мати більш якісне інформаційне забезпечення та ін.

Причому в основі наведеної системи безперервної професійної підготовки знаходиться не лише наступність навчальних планів і програм і закладена в них фундаменталізація освіти, але й використання традиційних та інноваційних форм і методів навчання, передових педагогічних технологій, системність і цілісність навчання, мотивація студентів на отримання освіти, орієнтація навчального процесу і всього навчально-виробничого середовища на особистість студента, її розвиток і саморозвиток.

Безумовно, кожен рівень освітнього процесу виконує своє завдання – підготувати працівника, техніка, фахівця з вищою освітою. Їх реалізація поставлена в межі державних стандартів. Об'єкти освітнього процесу – студенти – орієнтуються при цьому на отримання або продовження освіти, пов'язуючи з ним виконання конкретних життєвих завдань. Така організація системи підготовки фахівців сьогодні якнайкраще забезпечує як їхню конкурентоспроможність, так і професійну мобільність на ринку праці.

Введення багаторівневої системи освіти передбачає серйозне реформування освітнього процесу, його змісту, форм і методів

навчання. Зокрема, необхідно, щоб студенти мали можливість:

- навчатися за освітніми рівнями як без перерви, так і з розривом у часі, тобто на якийсь час виходити з освітнього процесу з певних причин і повертатися в нього знову;

- обирати індивідуальний рух у навчальному процесі;

- не лише продовжувати, але й змінювати тип і профіль освіти, тобто можливість освітнього маневру на різних етапах життєвого шляху, виходячи з інтересів і потреби особистості з урахуванням динаміки економіки і соціальної сфери регіону.

При цьому багаторівнева освіта неминуче повинна включати і загальноосвітні компоненти, що забезпечують людині широту світогляду, можливість активної орієнтації в соціально-економічній обстановці і самовизначення в ній, у тому числі в професійних видах діяльності.

Загальновідомо, що рівень теоретичної підготовки наших студентів досить високий, проте виникає питання: чому ж дотепер наша економіка є конкурентоздатною? Причина має не стільки дидактичний, скільки соціальний, виховний характер. Ми, на відміну, скажімо, від німців або японців, не привчені до старанності, дотримання технологічної виконавської дисципліни.

У зв'язку з цим не можна не сказати і про те, що підготувати конкурентоздатного фахівця може лише конкурентоздатний педагог і лише в конкурентоздатному навчальному закладі. Отже, ми повинні мати і відповідні моделі педагога і навчального закладу і, що особливо важливо, обґрунтування організаційно-педагогічних, нормативно-правових та інших умов реалізації цих моделей, їх втілення в життя, а для цього необхідні нові підходи до управління освітою.

Висновки. Отже, можна дійти висновку, що нині йде активний пошук нової моделі освіти. Традиційна система освіти була розрахована на набуття аналітичних і інтелектуальних знань, вмінь і навичок їхнього використання. Виникає необхідність зміни стратегічних, глобальних цілей освіти, перестановки акценту зі знань фахівця на його людські, особистісні якості, що постають водночас і як ціль, і як засіб його підготовки до майбутньої професійної діяльності. Нова освітня парадигма за пріоритет професійної освіти розглядає орієнтацію на інтереси особи, на становлення її ерудиції, розвитку самостійності у здобутті знань, тобто на компетентнісний підхід до освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник / Н.И. Кондаков. Под ред. Д.П. Горского. М.: Наука. 1975. 717 с.
2. Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання: зб. наук. праць // Проблеми сучасного мистецтва і культури. – Київ: Науковий світ, 2016. 323 с.
3. Модули профессиональной компетентности (МПК). Инновационный подход к профессиональному обучению с ориентацией на занятость и развитие компетентности рабочих (Концептуальный документ). Женева, 2016. 41 с.
4. Дабагян А.В. Совершенствование профессиональной подготовки и переподготовки специалистов в современных условиях / А.В. Дабагян, А.М. Михайличенко. Харьков, 2014. 296 с.
5. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 29 березня 2016 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В.О. Радкевич. К. : ІПТО НАПН України, 2016. 296 с.
6. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: [Навч. посіб.] / За ред. С.У. Гончаренка, П.М. Олійника. К.: Вища школа, 2013. 323 с.
7. Професійна освіта в зарубіжних країнах. Порівняльний аналіз/ [Монографія] / За ред. Н.Г. Ничкало, В.О. Кудіна. Черкаси: Вибір, 2014. 322 с.
8. Профессиональная компетентность // Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под ред. С.Я. Батышева. М., 2009. Т. 2. С. 383
9. Прес-реліз «Швейцарія, Фінляндія та Швеція лідирують, а рейтинг США знижується» URL: mark.adams@weforum.org www.weforum.org

REFERENCES:

1. Kondakov N.I. (1975). Logicheskiy slovar'-spravochnik [Logical dictionary-reference]. M.: Science, 717 p.
2. Problemi rozrobki ta viprovadzhuвання modul'noї sistemi profesijnogo navchannya (2016). [Problems of development and implementation of modular system and professional learning]. Problemy suchasnogo myststva i kultur. Kiev: The Science Library, 323 p.
3. Moduli professional'noy kompetentnosti (MPK). Innovatsionnyy pokhod k professional'nomu obucheniyu s oriyentatsiyey na zanyatost' i razvitiye kompetentnosti rabochikh (2016). [Professional competence modules (IPC). An innovative approach to vocational training with a focus on employment and the development of workers' competence]. Geneva, 2016, 41 p.
4. Dabagyan A.V. Sovershenstvovaniye professional'noy podgotovki i perepodgotovki spetsialistov v sovremennykh usloviyakh (2014). [Improvement of professional training and retraining of specialists in modern conditions]. Kharkov, 296 p.
5. Naukovo-metodichne zabezpechennya profesijnof osviti i navchannya (2016). [Scientific and methodological provision of vocational education and training]. K.: IPTO NAPS of Ukraine, 296 p.
6. Metodika navchannya i naukovikh doslidzhen' u vishchiy shkolі: (2013). [Methods of teaching and scientific research in high school]. K.: High school, 323 p.]
7. Profesiyna osvita v zarubizhnikh kraїnakh. Porivnyal'niy analiz (2014). [Professional education in foreign countries. Comparative analysis]. Monograph. Cherkasy: Choice, 322 p.
8. Professional'naya kompetentnost' (2009). [Professional competence]. Encyclopedia of professional education. M., 383 p.
9. Pres-reliz "Shveytsariya, Finlyandiya ta Shvetsiya lideruyut', a reyting SSHA znizhuetsya" [Press release "Switzerland, Finland and Sweden are leading, and US rating is declining"]. URL: mark.adams@weforum.org www.weforum.org